

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CHR. BEHRENDT

PRÆSTENS RESIDENCE

EN EJENDOM FRA DET GAMLE MIDDELFART

— UDARBEJDET I JUNI 1929 —

CHR. BEHRENDT

PRÆSTENS RESIDENCE

EN EJENDOM FRA DET GAMLE MIDDELFART

UDARBEJDET I JUNI 1929

TRYKT SOM SÆRTRYK AF MIDDELFART VENSTREBLAD

Materialet til dette lille Arbejde er hentet i Middelfart Bys Arkiv, fra Grundtakster, Skøde- og Panteprotokoller, Kirkeværgens Regnskabsbøger, Kæmnerregnskaber m. m.

Impulsen dertil fik jeg, da det gamle Hus skulde nedbrydes.

Huset i Algade, nedbrudt i Juni 1929.

I disse Dage er en gammel Ejendom, Algade Nr. 19, bleven nedbrudt; den var, tillige med det endnu bevarede østlige Nabohus, Resten af en i sin Tid statelig Gaard.

Den nuværende Slægt vil erindre den nedbrudte Ejendom som et gammelt af Aarene medtaget Hus, ubekvemt indrettet, lavt til Loftet og i det hele taget tilhørende en Tid, hvor Fordringerne til en Bolig var meget beskedne.

Gaarden, hvoraf den i sin Tid var en Del, var en af Byens største Ejendomme med et Forhus paa 17 Fag, 2 Loft højt, laa den dér paa Store Adelgade og lod den fremmede ane, at her boede en af Byens gode Mænd.

Saaledes var det ogsaa; thi det var Byens Præstegaard eller, som den altid benævnes i Byens Arkivalier,: »P r æ s t e n s R e s i d e n c e«.

Men det er længe siden, thi allerede i Aaret 1744 ophørte den at være Præstegaard, i det Aar blev den solgt ved Auction, blev delt, noget af den nedbrudt, og siden har den været Genstand for man-

gen en Handel og deraf følgende Forandringer.

Erindringen om, at den gamle Præstegaard var dér, er forlængst gaaet tabt, men heldigvis er der for Middelfart bevaret et ret godt Byarkiv, og derfra kan Sløret løftes for det, der var glemt.

Den nu nedrevne Bygnings Dimensioner var følgende: Længde 8,2 m, Dybde 6 m, Højde fra Gaden til Mønning 8,5 m, Højde i 1. Etage 2,14 m, i 2. Etage 2,17 m, Taget 3,6 m.

Huset var opført af Egebindingsværk, til Gaden udkraget for det øvre Stokværk vedkommende, til Gaardsiden med gennemgaaende, lodrette Stolper: Højstolper. Det indvendige Tømmer var af Fyr sammenholdt med Egetræs-Knægte. Grunden var lagt af meget svære Kampesten. I en senere Tid har man fjernet de smaa højtsiddende Vinduer og erstattet dem med en nyere, aflang Form, der vel gav mere Lys, men som ogsaa ødelagde Helhedsindtrykket. Ved den Lejlighed har man sænket det dér siddende Løsholt, og for-

modentlig er da borttaget Fyldtømmeret under Vinduerne; thi Stolperne havde dybe Indhug af Fortapningen dertil. Tavlene var baade af brændte og raa Sten, men oprindeligt har de vistnok været lerklinede. Knægtene i det midterste Fag, — indtil 1723 var her Skellet til Naboen i Vest, — er forsynet med Huller til Anbringelse af Stokke som Støtte for Lerklining. Udkragnings Bjælkeender bar Spor af, at de har været baaren af Knægte, men for c. 60 Aar siden blev Huset repareret, og man har da ment, at det vilde forskønne at save et Hjørne af Bjælkeenderne for derved at faa det skraa Belte mellem 1. og 2. Stokværk. Hele Facaden blev da beklædt med Skifer. I de tre vestre Fag var Tømmeret af lidt mindre Dimensioner, og Remmen over Vinduerne laa lidt lavere. Dog er Maalene ens for alle sex Fag, og de stammer antagelig fra samme Tid, formentlig omkring ved Aaret 1550. Nogen Udskæring fandtes ikke. Huset har i sin Tid været, hvad man da ansaa for en passende Bolig for en luthersk Sognepræst.

Hvor langt tilbage der har været Præstegaard, derom kan der kun gisnes, men Stedets gode Beliggenhed kunde tyde paa, at Præsteboligen fra fjærne Tider

har været der, thi Stedet var saa bekvemt, at man fra Haven kun havde nødig at gaa det korte Stykke Vej over Kirkegaarden for at naa til Kirken. Og usandsynligt er det vel ikke, at her allerede før Reformationen har været Bolig for de Præster, der forrettede Tjenesten ved Sct. Nicolai Kirkens forskellige Altre.

Men de historiske Data begynder først ved Slutningen af det 17de Aarhundrede.

I Grundtaxten af 1682 anføres derom:

»Sognepræstens Residents med liden Hauge. Grunden taxeret til 8 Rdlr. Bygningerne til 192 Rdlr.«

Det kan synes den nuværende Slægt at være nogle meget ringe Beløb, men Pengene havde den Gang en langt større Købeevne end nu, og til Sammenligning med Byens øvrige Ejendomme kan nævnes, at kun 6 Ejendomme taxeredes højere for Bygningernes vedkommende, medens 17 er højere hvad Grunden angaar, men som nævnt, der var ogsaa kun »en liden Hauge« til Præstegaarden.

Da Præstegaardens Vedligeholdelse blev bekostet af Kirkens Midler, findes der i Kirkeværgens Regnskab opført de aarlige Udgifter dertil.

I det første Aar — 1674 —, hvorfra disse Regnskaber haves, er

der en ejendommelig Udgiftspost, nemlig

»den 26. August bleff alle Vin-
»duerne i Præstegaarden aff en
»rasende gallen Mand gandske
»sønderslagne, de fleste bleff igien
»giort aff Nye, de andre lagt i nye
»Blye, derfor 20 Mark samt for
»250 Søm 15 Sk.«

Man vil synes, det var et underligt Paafund af hin Mand, men fra andre Byer omtales det paa den Tid jævnligt, at en Mand som Følge af en Rus eller et Raserianfald sønder slog alle de Vinduer, han kunde overkomme. Hvilken Forstyrrelse har den desperate Mand ikke foraarsaget i den rolige Præstegaard, man kan omtrent tænke sig Situationen med den rasende, der under Raaben og Skrigen fuldendte sit Hærværk, inden nogle haandfaste Folk kom tilstede og slæbte af med ham. Desværre vides ikke, hvilken Straf han fik derfor.

1678 blev repareret Laden til Kirkegaarden, der »vilde self nederfalde«, det blev forhindret ved at ombygge ni nu af dens Fag. De holdt indtil Aaret 1735, men saa faldt den sammen, og Kirken fik i den Anledning den anseelige Udgift af 659 Mark 12 Skilling. Aaret efter blev der i Bageovnen lagt en ny Arne, og et nyt Studerekammer blev indrettet. Hvert Aar er der Udgifter snart til et,

snart til et andet; Stakitter, Halvdøre til Bryggerset o. s. v., ja ogsaa mere intime som i 1711 for »2 Mk. 3 Sk. Brædder til et Locum privatum«, det er, hvad vi nu vilde kalde et W. C.

Da »Haven var liden«, blev der i 1690 bødet derpaa ved at lægge et Stykke dertil »købt og lagt til »Præstegaarden et Stykke Jord. »26 Alen bred og i Længde fra »Gaden til Stranden liggende »næst op til Præstens Residents »udi saa Maade den saare nyttelig og formedelst dens snevre »Gaardsrum fast ganske umistelig; det kostede med Brevpenge 24 Mark.«

Skønt man skulde synes, at Boligen var tilstrækkelig rummelig, blev der dog i Aaret 1723 tilkøbt 3 Fag af Naboen i Vest, en Mand ved Navn Peder Wifling. De købte 3 Fag, 2 Loft højt var »med fuld Stolpe til Sogne-Residencen og halv Stolpe til den vestre Ende«, og da der »ei hafves anden Leylighed til Ildsted, end at »de fornødne Kakelofns-Rør, saavel udi under Cammer og Stue »som udi over Cammer og Stue »jo skal gaa ind i min Skorsten, »som staar næste Fag op til samme...«, saa bliver der skødet Rettighed til Brug af Sælgerens Skorsten. Et noget indviklet Naboskab!

Som man har erfaret, var Præ-

stegaarden paa forskellig Vis bleven udvidet ved Tillæggelse af Havejord og de tre Fag af Naboejendommen. Det synes derfor besynderligt, at man nogle Aar senere ansøger om at sælge Præstegaarden.

Hvilke Forhandlinger, der har været ført, og hvad Vrøvl der har været derom, det kan ikke udredes. Derimod en Formodning.

1743 fik Byen en ny Sognepræst Hr. Claus Clausen Flyng, og det kan antages, at denne var utilfreds med sin Embedsbolig. Den var jo ogsaa allerede da gammel, omend den vel næppe var saa daarlig, som en Synsforretning af 1718 udtalte, »meget brøstfældig paa Husene, som fattes Lægter og Sten overalt«.

Der var vistnok noget andet, nemlig at Kirkeværgen og Byfogden gerne vilde af med denne Præstegaard, der var saa bekostelig at holde vedlige. Og da den nye Sognepræst gerne vilde af med sin Residens, har man grebet Tanken med Glæde og tilskyndet Hr. Claus Flyng til at ansøge om Salget.

Hans Brev derom har jeg ikke fundet, derimod Kongens Svar derpaa til Stiftsøvrigheden — 7. August 1744 — og deri anføres, at Sognepræsten andrager »hvorledes dend ham til Beboelse i næstafvigte Aar anviste Præste-

»bolig skal forefindes i saa slet »en Stand, at samme, som med »Træer skal være stivet og støttet ej uden Frygt for Skades »Ventelse af nogen skal kunde »beboes, og, at han ey uden ventende Ruin for sig, Hustru og »Børn, skal kunde befatte sig med »dens Reparation, hvorfor han »allerunderdanigst haver begieret, at vi allernaadigst ville forskaane ham for denne stoere, »gamle, brøstfældige og aldeles »forfaldne Præstebolig....«.

Kongen gav Tilladelsen til Salget og bestemte, at Kapitalen skulde tillægges Kirken og at Præsten »tilstaaes noget aarlig af Kirkens Indkomster, til hans Husleye, paa et andet Sted, i Byen, at nyde«.

Underlig nok anfører Hr. Claus Flyng, at Vedligeholdelsen af Præstegaarden vilde ruinere ham, trods det at Kirken sædvanlig bar Udgifterne dertil! Havde Salget været imod Kirkens Interesse, havde man sikkert protesteret imod denne urigtige Paa-stand. —

Dermed ophørte den gamle Gaard med at være Præstebolig, men trods sin nysnævnte slette Tilstand skulde en Del deraf dog blive staaende indtil Aaret 1929!

Saaftremt min Formodning passer, at Ejendommen fra fjerne Tider har været Præste-Residens,

har følgende Sognepræster boet dør: 1526 Peder Bang, 1566 Ole Pedersen Bang, 1592 Sone Lauritsen, 1617 Niels Madsen Ryberg, 1628 Søren Nielsen Glud (afsat 1636), 1637 Erik Johansen Monrad (senere Biskop i Ribe † 1650), 1642 Mads Mortensen Lime, 1658 Johan Henriksen Gosmann, 1672 Hans Madsen Lime, 1704 Mads Pedersen Rostock, 1714 Christen Krag, 1743 Claus Clausen Flyng. (De anførte Aarstal er for deres Tiltrædelse af Kaldet; paa faa Undtagelser nær døde de alle her i Embedet).

I Efteraaret 1744 blev »Præstens Residence« stillet til Auction efter forud at være bleven vurderet til 286 Rdlr. 4 Mark. Begæret efter Ejendomme var ikke stærkt i de Dage, og flere Auctioner maatte afholdes, før Tilbudet blev approberet; ved den fjerde, den 29. December 1744, blev der endelig antaget et Bud fra Truels Hansen paa 243 Rdlr.

I Auctionsskødet beskrives Ejendommen saaledes: »17 Fag, 2 Loft højt Stuehus og Bryggerhus, 15 Fag 1 Loft højt Ladehus, og 9 Fag dito saakaldte Strandhus, alt Bindingsværk og teglhængt med dertil hørende Have ud til Stranden og under Kirkegaarden til Kirkestien, som det nu indhegnet forefindes«.

Hvor har der dog været faa

Penge mellem Folk, at man kunde faa al det for 243 Rdlr.!

Truels Hansen solgte allerede sin Gaard i 1746 til Mikkel Rasmussen Lange, denne Aaret efter til Peder Saxesen, der beholdt den indtil 1754.

Peder Saxesen delte Gaarden. De tre vestlige Fags Grund blev solgt til den forrige Ejer, Peder Wifling, de ni næste til Vagtmester Caspar Ernst og de østlige 5 til Provst Krag's Enke. Disse sidste 5 Fag blev senere lagt til den østlige Nabogrund, og dermed er vi foreløbig færdig med dem i denne Beskrivelse.

De forannævnte 3+9 Fag blev i 1762 købt af Kommunen, der her indrettede en saakaldet Magasinsgaard, hvortil man den Gang kunde have Brug. Thi Middelfart havde nemlig i det attende Aarhundrede jævnlig Garnison, saaledes fra 1723—58 og 1763—72 en Eskadron af det Holstenske Kyrrasserregiment, senere nogle Aar, indtil 1785, to Kompagnier af det Bornholmske Infanteri-Regiment, og dertil maatte Byen skaffe Rum til Munderingskamre, Sygestuer etc., medens Mandskabet var indkvarteret hos Borgerne.

Vi kan nu en Aarrække følge »Byens Magasinsgaard«, som den nu blev kaldt, gennem Kæmner-Regnskaberne, men meget oplyser disse ikke, og det var ej hel-

ler meget, der anvendtes paa Vedligeholdelsen. Af og til anføres smaa Indtægtsposter for Leje af nogle Værelser, eller Lagerum til en af Købmændene.

I sin »Beskrivelse over Middelfart Kiøbstæd«, som Byfoged Bluhme udgav i Aaret 1795, meddeler han følgende:

»Magazin Gaarden, en Gaard »beliggende i Store Adelgade, »som i forrige Tider har været »Præstens Residense og Byen for »nogle Aar siden tilkiøbt sig, for »i paakommende Tilfælde at in- »quartere Militaire udi.

»Samme bestaar I. af en For- »bygning til Gaden, paa 12 Fag, »2 Etager Muur- og Bindings- »værk, teglhængt, udi hvilken »Eygning ere 3de Værelser til Ga- »den og et til Gaarden. II. en Si- »debygning 7 Fag 1 Etage, ligele- »des teglhængt, hvor udi Byens »2de Sprøjter og tilhørende »Brandredskaber bevares, III. en »dito Bygning, 13 Fag 1 Etage »med dito Tag, indrettet til Stald- »rum, hvorudi Byens Materialier »indsættes. Af Loftsrummet bort- »lejes aarlig noget til en og an- »den af Byens Indvaanere mod »en billig Betaling, som tilflyder »Kiemner-Cassen, og Værelserne »bortlejes ligeledes, naar nogen »behøve samme, dog paa de Vil- »kaar: at Lejerne straks udflotte »dersom Indkvartering af Militai-

re« eller Byen selv behøve dem.

»Disse Bygninger ere meget »gamle og brøstfældige og assu- »rerede i Brand-Cassen for 780 Rdlr.«

Siden 1785 var her ingen Garnison, og da Magasingaarden derved til Dels kunde undværes, lod Middelfart Kommune den i Aaret 1801 sælge ved Auction, og atter blev den delt.

De sex vestlige Fag, — det er dem, der er bleven nedbrudt i Aar, — blev solgt til Skomager Johan Meyer. 1836 denne til Skomager Hans Knap, denne 1861 til Blikkenslager Niels Arild Timmermann, denne 1875 til Havnefoged Gottfred Menzel, dennes Arvinger 1903 til Mægler M. P. Allerup, denne 1925 til Købmand Eiler Petersen.

De sex østlige Fag blev købt af Klejnsmed Anders Jensen, der kort efter solgte til Naboen mod øst de til dennes Ejendom liggende 3 Fag. Anders Jensen beholdt de tre Fag, de, der endnu er tilbage, som den sidste Rest af »Præstens Residence«. De senere Ejere er fra 1837: Skomager Peter Martin Schrep, 1880 dennes Arvinger til Enken Jensine Hansen, 1889 denne til Drejer Laurits Chr. Rudkjøbing, 1907 dennes Enke til Mægler M. P. Allerup, 1924 denne til Bager I. C. Bech.

Mægler Allerup, der for nogle

Aar siden var Ejer af begge ovennævnte Ejendomme, lod i Aaret 1904 opføre en to-etages Bygning mod Havnegade, og dertil blev lagt al Havejorden. Det var den sidste Udstykning af den gamle Præstegaard.

De tre østlige Fag, der c. 1801 blev solgt til Naboen, havde med de tidligere udstykkede 5 Fag forøget dennes Ejendom til en anseelig Størrelse; de gamle Bygninger blev nedrevet senest 1844, og paa deres Grund lod den daværende By- og Herredsfoged, Kammerjunker v. Wedell-Heinen i Aaret 1844 opføre den sta-

telige Bygning, som vi nu kalder »Borgmestergaarden«.

Af den gamle Præste-Residens er der nu kun tre Fag tilbage, men de er i Tidens Løb bleven saa ombygget, at Fortidspræget er næsten udvisket.

— — —

Der er altid noget vemodigt ved at se en gammel Bygning blive jævnet med Jorden, og det Hus, der nu er nedrevet, var, trods senere Tidens ilde Medfart, dog et Minde om gamle Dage, derfor ovenstaaende fra det gamle Middelfart.

C h r. B e h r e n d t.